

7. Perspektiv på statlig elitidrottspolitik

Av Johan R Norberg

Vad bör staten göra på elitidrottens område?

I svensk idrottspolitik är relationen mellan idrottsrörelsen och staten uppbyggd kring ett olösligt dilemma (jfr Norberg 2004). Å ena sidan är båda parter överens om att idrottsrörelsen ska vara en obunden folkrörelse som självständigt utformar sin verksamhet. Ur det perspektivet ska statens idrottsstöd snarare uppfattas som en hjälpande hand än en politisk strategi för att styra och påverka idrotten i en eller annan riktning. Å andra sidan måste det alltid finnas mål och principer som reglerar hanteringen av offentliga medel. Av detta följer att statens stöd till idrotten med nödvändighet måste innehålla vissa styrande inslag. Den svenska idrottspolitikens konkreta utformning kan därför närmast beskrivas som ett komplext vågspel där idrottsrörelsens självständighet markerats genom att Riksidrottsförbundet (RF) givits stort inflytande över fördelningen och administrationen av statens idrottsstöd – men där statens behov av styrning har säkerställts genom att den offentliga idrottspolitikens övergripande mål och riktlinjer fastslagits i en särskild förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet.

Dilemmat är särskilt tydligt på elitidrottens område. Sedan år 2009 har regeringens förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet kompletterats med formule-

ringen att medel även får ”stödja verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft”. Nyordningen kan ses som ett viktigt och principiellt erkännande av elitidrotten som självständig kulturyttring inom ramen för statens samlade idrottspolitik. Men samtidigt är det ett mål som är ytterst vagt formulerat. Först och främst preciseras inte motiven bakom statens elitidrottsstöd. Den exakta formuleringen är till och med att elitverksamhet *får* stödjas – men inte att det *ska* eller *bör* stödjas. Till detta kommer att staten överlåtit till RF att själv avgöra hur det nya elitidrottsmålet ska förverkligas samt att ansvara för fördelning och prioritering av resurser. Slutsatsen blir följaktligen att staten sedan år 2009 visserligen markerat elitidrottens ställning i svensk idrottspolitik – men utan att samtidigt precisera vad staten vill uppnå på elitidrottens område (jfr SOU 2008:59). För idrottsrörelsen har detta skapat stor handlingsfrihet i bidragshanteringen. Men det är samtidigt en politik som riskerar att leda till konflikter och oklarhet inom idrottsrörelsen när olika intressen, principer och ändamål ställs mot varandra. Därtill begränsas möjligheten att i efterhand följa upp statens idrottspolitiska mål.

Syftet med det här kapitlet är att mer principiellt diskutera statens roll i svensk idrottspolitik. Utgångspunkten är att elitidrott i dag har status som ett särskilt mål i statens idrottspolitik – men att det alltjämt saknas förtydliganden när det gäller elitidrottspolitikens syften, ambitionsnivåer och prioriteringar. En första målsättning är därför att synliggöra viktiga men svårbedömda frågor och avväganden när det gäller statens roll och ansvar i svensk elitidrottspolitik. En andra målsättning är att uppmuntra till fördjupad debatt. Jag kommer därför inte bara att redovisa ett antal olika perspektiv på vad staten bör göra inom elitidrottens område. Jag kommer även att argumentera för att vissa ståndpunkter är mer rimliga än andra.

Teoretiska utgångspunkter

I analyser av politiska ståndpunkter kan många och vitt skilda teorier och analysmodeller användas. I det här kapitlet är utgångspunkten att politiska ställningstaganden innehåller tre skilda element (Åmark 1973; Norberg 2004). För det första ingår alltid någon form av *verklighetsomdömen*. Med det menas att politiska uttalanden i ett specifikt ämne eller fråga alltid baseras på – låt vara ofta underförstådda – beskrivningar av ämnet som diskuteras (”så här ser X ut”). För det andra ingår *värdeomdöme*, det vill säga subjektiva värderingar av fenomenet i fråga (”det här tycker jag om X”). Slutligen återstår så kallade *handlingsrekommendationer*. Det innebär konkreta förslag till hur staten ska agera i en politisk fråga (”det här bör vi göra för att åtgärda X”).

De första två elementen är intimt förknippade med varandra och fångar tillsammans motiven bakom politiska ställningstaganden. Överförda till elitidrottens område utmynnar de i olika beskrivningar av elitidrottens karaktär, utformning och existensvillkor samt bedömningar av dess eventuella värde för individ och samhälle. Det tredje elementet är emellertid annorlunda. Här skiftas nämligen perspektivet från elitidrottens existensvillkor och värde till frågan om statens idrottspolitiska roll och ansvar. Nedan kommenteras dessa två aspekter var och en för sig.

Elitidrottens mervärde och egenvärde

Det går att formulera många och vitt skilda argument för att staten bör stödja elitidrottsliga aktiviteter. Vid en närmare granskning av de underliggande motiven framträder emellertid en viktig skiljelinje mellan två i grunden motsatta förhållningssätt (Norberg 2012).

I den första kategorin samlas argument med innebörden att elitidrotten förtjänar statligt stöd eftersom verksamheten tillför samhället ett *mervärde*. Som exempel kan segrar i internationella idrottsmästerskap anses vara positiva för Sverige-bilden i omvärlden och samtidigt stärka den nationella gemenskapen och sammanhållningen. Vidare kan att framstående elitidrottare blir förebilder som inspirerar många unga att själva börja idrotta (jfr Storm 2011). Även ekonomiska argument kan åberopas, såsom att elitidrottsevenemang främjar turism och skapar nya arbetstillfällen. Gemensamt för alla dessa ståndpunkter är att elitidrotten blir ett medel för andra, samhälleliga mål – oavsett om det handlar om nationell prestige, folkhälsa eller regionalpolitik. I detta avseende kan argumenten betraktas som instrumentella.

Till den andra kategorin hänförs argument med utgångspunkten att elitidrott har ett *egenvärde* och därmed är förtjänt av statlig uppmuntran i sin egen rätt. Ett stöd för det är att elitidrott engagerar en stor del av den svenska befolkningen. Vidare kan hävdas att elitidrott – i likhet med konst, musik och litteratur – är att betrakta som en modern kulturform med självklart existensberättigande i alla moderna samhällen. Men oavsett hur det formuleras, är poängen att elitidrott enligt detta synsätt uppfattas som något gott i sig självt snarare än som ett medel för andra, externa, målsättningar. I det avseendet kan argumenten betraktas som intrinsikala.

Om statlig politik och handlingsrekommendationer

Vid en första anblick kan det framstå som att verklighetsomdömen, värdeomdömen och handlingsrekommendationer står i ett logiskt förhållande till varandra. Inte minst verkar det rimligt att normativa omdömen om ett specifikt fenomen utmynnar i relativt entydiga förslag till åtgärder. Så enkelt är det emellertid inte. Det är i stället fullt möjligt för två personer att vara helt ense i sin syn på exempelvis elitidrott som kulturföreteelse – men samtidigt lika fullt oeniga om förslag till politiska åtgärder. Låt oss anta att båda personer anser att elitidrott utgör en mycket osund företeelse. Mot den bakgrunden kan den ene personen anse att staten inte alls bör stödja elitidrottsliga aktiviteter. Samtidigt kan den andre personen tvärtom hävda att staten bör satsa betydande summor på svensk elitidrott i syfte att styra in verksamheten i en mer samhällsnyttig riktning. Poängen är följaktligen att frågan om vad *staten* bör göra innehåller en egen dynamik. Den omfattar både omdömen om politikområdet i fråga, i detta fall elitidrott, och uppfattningar om hur staten mer allmänt bör förhålla sig till sina medborgare.

I den följande diskussionen om svensk elitidrottspolitik tas utgångspunkt i statens potentiella agerande. Sammanlagt tre ståndpunkter formuleras i frågan om statens förhållande till svensk elitidrott:

1. Staten ska inte bedriva elitidrottspolitik.
2. Staten bör aktivt verka för goda svenska resultat i internationella idrottstävlingar.
3. Staten bör främja idrotters förutsättningar att bedriva landslagsverksamhet.

Inom ramen för dessa övergripande handlingsrekommendationer diskuteras därefter olika möjliga elitidrottspolitiska synsätt och argument, deras relevans för svenska förhållanden samt de svåra dilemman och prioriteringsfrågor som aktualiseras när ståndpunkterna ska omsättas i praktiskt handling.

Tre ståndpunkter om statens förhållande till elitidrotten

Ståndpunkt 1. Staten ska inte bedriva elitidrottspolitik

En första tänkbar ståndpunkt i statens relation till elitidrotten är att staten inte alls ska bedriva politik på elitidrottens område. Staten ska i stället förhålla sig passiv och neutral i förhållande i frågor om elitidrottens förutsättningar och existensvillkor.

En sådan ståndpunkt kan motiveras på olika sätt. Först och främst kan den botten i en kritisk syn på elitidrott som samhällsfenomen. Graden av kritik kan självklart variera. Vissa kan anse att elitidrott utgör en något direkt osund och skadlig företeelse som snarare bör beivras än tillföras statliga medel. Andra kan inta en mer indifferent hållning och måhända inte karakterisera elitidrott som en samhällsfara, men inte heller finna den av sådan samhällsbetydelse att offentliga medel bör komma i fråga. Gemensamt för båda ståndpunkter är emellertid uppfattningen att statligt stöd endast ska tillföras verksamheter som är positiva för samhället – och att elitidrott inte anses ingå i den kategorin.

Det går dock även att försvara en passiv och neutral statlig hållning utan att samtidigt ifrågasätta elitidrott som kulturyttring och samhällsfenomen. Som exempel skulle företrädare för en marknadsliberal samhällssyn kunna hävda att statens uppgift är att skydda medborgarnas liv och egendom – men inte att använda skattemedel till att finansiera elitidrottsliga aktiviteter. Enligt ett sådant synsätt skulle ett statligt elitidrottsstöd helt enkelt utgöra en orättvisa gentemot de medborgare som inte tycker om elitidrott och som följaktligen skulle ha föredragit att just deras skattemedel hade utnyttjats till andra ändamål. Ett andra marknadsliberal argument vore uppfattningen att det är samhällsekonomiskt mest effektivt att låta elitidrotten utvecklas på rent marknadsmässiga villkor, utan statlig inblandning. Gemensamt för båda argumenten är att de inte avfärdar att elitidrotten kan ha ett samhällsrelaterat mervärde – däremot anför de både principiella och effektivitetsmässiga skäl emot statlig inblandning.

En tredje och mer pluralistisk argumentationslinje kan vara att staten endast bör stödja sådan idrottsverksamhet som inte går att finansiera på andra vägar, företrädesvis via marknaden. Med ett sådant synsätt kan det vara helt i sin ordning att staten tillför resurser till idrottsrörelsens breda och ideellt organiserade barn- och ungdomsverksamhet – men samtidigt vara lika rimligt att klubbarnas och förbundens elitidrottsaktiviteter bör finansieras på kommersiell väg via exempelvis publikintäkter, sponsorer och reklamavtal. En variant av detta synsätt återfinns för övrigt inom svensk kulturpolitik, där staten visserligen delfinansierar stora kulturinstitutioner såsom Kungliga Dramatiska Teatern och Kungliga Operan med hänvisning till att deras repertoar inte skulle vara möjlig att utföra enbart via publikintäkter, men där så kallade privata teatrar samtidigt förväntas verka på helt kommersiella villkor.

Men hur relevant är då ståndpunkten att staten inte bör intervensera på elitidrottens område? Ja, den kan inte ses som överensstämmande med dagens statliga

idrottspolitik. Samtidigt är det en handlingsrekommendation som ofta förekommit i svensk idrottspolitik under 1900-talet och som i viss utsträckning även kan återfinnas i modern tid. Under 1900-talets första decennier fanns det exempelvis många riksdagsledamöter som starkt motsatte sig statligt idrottsstöd. Motståndet bottnade i stor utsträckning i ett missnöje över idrottens fäbless för medaljer, rekord och hjältar, det vill säga inslag inom idrotten med tydlig elitkaraktär. Dessa kritiker kunde visserligen inte förhindra tillkomsten av ett permanent statligt idrottsstöd år 1913 – men de förblev en både högröstad och envis grupp av idrottskritiska riksdagsledamöter som fortsatte att ifrågasätta statens idrottsstöd i decennier framåt (Norberg 2004).

Till viss del kan även elitidrottens undanträngda position i svensk idrottspolitik under 1900-talets senare hälft tolkas som ett uttryck för en passiv och neutral hållning. Rimligtvis var det få politiker vid denna tid som helt motsatte sig att statens idrottsstöd delvis kunde utnyttjas för elitidrottsliga ändamål. Samtidigt vittnar de årliga idrottsdebatterna i riksdagen om att idrottens samhällsnytta nästan uteslutande ansågs ligga i mer breddrelaterade idrottsliga aspekter som folkhälsa, fysisk rekreation och ungdomsfostran. Sammantaget dominerade ett synsätt där elitidrotten visserligen accepterades med hänvisning till dess förmåga att locka nya ungdomsgrupper till idrottsutövning (tesen att ”elit föder bredd”), men där få riksdagsledamöter samtidigt var villiga att tillerkänna elitidrotten ett värde i sin egen rätt (jfr Norberg 2012).

Under senare år har en passiv statlig hållning även aktualiserats inom ramen för den så kallade bolagiseringsdebatten. Den tilltagande kommersialiserings- och professionaliseringsprocess som präglat svensk idrott sedan 1970-talet har återkommande initierat en debatt om möjligheten för elitidrottsklubbar att ersätta den traditionella föreningsmodellen med mer marknadsanpassade organisationsformer. I denna diskussion har staten tydligt markerat uppfattningen att offentligt stöd inte kan komma i fråga för kommersiellt bedriven ”underhållningsidrott” (jfr proposition 1998/99:107). Den principen är även aktuell i den pågående debatten om huruvida kommersiella idrottsklubbar ska betala ersättning till polisen för bevakning vid större idrottsevenemang.

Det går alltså att finna aktuella exempel på ståndpunkten att staten inte ska stödja elitidrottsverksamhet. Men i realiteten har utvecklingen under det senaste decenniet snarare gått i rakt motsatt riktning: mot ett allt aktivare statligt engagemang. År 1998 infördes för första gången i svensk idrottspolitisk historia ett örönmärkt statsbidrag till elitidrottslig talangutveckling, i form av ett särskilt anslag till Sveri-

ges Olympiska Kommitté (SOK). Det följdes år 2009 av en förbundsövergripande elitsatsning samt att ett elitidrottsmål fördes in i den förordning som reglerar statens stöd till idrotten. Mot denna bakgrund kommer diskussionen nu att övergå till två idrottspolitiska ståndpunkter som förutsätter en mer offensiv statlig elitidrottspolitik.

Ståndpunkt 2. Staten bör aktivt verka för goda svenska resultat i internationella idrottstävlingar

Den internationella litteraturen om olika staters elitidrottspolitik är entydig: i de allra flesta länder anser de politiska beslutsfattarna att elitidrott och goda internationella tävlingsresultat är viktigt och eftersträvansvärt. Motiven brukar dessutom i huvudsak vara instrumentella, med särskild tyngdpunkt på den prestige, goodwill och marknadsföring som medaljer och segrar ger nationen samt de känslor av glädje, gemenskap och sammanhållning som idrottsliga segrar kan sprida bland det egna landets invånare. Omformulerat till en idrottspolitisk ståndpunkt är budskapet således att goda internationella idrottsresultat skapar ett nationellt mervärde – och att staten därmed aktivt bör stödja elitidrottarens förutsättningar till framgång i internationella tävlingssammanhang, mätt utifrån aspekter som antalet segrar, medaljer och placeringar på rankinglistor.

Men om målet i svensk elitidrottspolitik ska vara att nå konkreta resultat i form av medaljer och segrar – ja, då uppstår givetvis följdfrågan *hur* detta rent konkret ska åstadkommas. Här framträder genast ett antal intressanta valmöjligheter – men också svårlösta dilemman.

En första potentiell strategi för att stärka slagkraften i svensk elitidrott är givetvis att locka internationellt sett redan framgångsrika elitidrottare i andra länder att i stället börja tävla för Sverige. Sådant är givetvis inte gratis, men säkerligen skulle ett belopp motsvarande 2009 års samlade elitsatsning (212 miljoner kronor) kunnat resultera i en inte oäven värvning av idrottare av högsta internationella kaliber. Rent strategiskt kanske medaljchanserna dessutom kan öka ytterligare om värvningarna koncentreras till idrotter med relativt få utövare (för att minska konkurrensen) eller till sådana idrotter där det finns många medaljer att tävla om (exempelvis simning och mångkamp). Av kostnadsskäl kan det även vara lämpligt att fokusera på individuella idrotter och på elitaktiva som tävlar i mer än en gren.

Den stora fördelen med en värvningsstrategi är givetvis att Sverige kan köpa så kallade förädlade produkter och därmed inte tvingas avsätta resurser för talang-

identifikation och talangutveckling. Därtill undviks risken för kostsamma felinvesteringar i form av att potentiella talanger förlorar intresse, blir skadade eller helt enkelt inte håller måttet. Slutligen torde en värvningsstrategi vara relativt enkel att realisera eftersom det vanligtvis finns välutvecklade metoder inom internationell toppidrott att bedöma och ranka världselitens aktuella kapacitet och utvecklingskurvor utifrån tävlingsresultat, säsongsbästa med mera.

Att aktivt värva internationella elitidrottare framstår således som både praktiskt genomförbart och effektivt. Trots det finns det nog många som skulle invända mot en sådan elitidrottspolitik. Principiellt sett är det visserligen inget fel i att redan framgångsrika elitidrottare från andra länder väljer att tävla för Sverige. Friidrottaren Ludmila Engquist är dessutom ett gott exempel på att sådana idrottare kan utvecklas till firade stjärnor och symboler för svensk idrott. Men att Sverige skulle ägna sig åt en systematisk värkning av redan etablerade elitidrottare skapar nog en känsla av otillfredsställelse hos många idrottsintresserade. Dessutom skulle det säkerligen uppfattas som provocerande gentemot inhemska förmågor och deras behov av elitstöd. Kort sagt: i idén om ett statligt elitidrottsstöd verkar det ligga ett implicit antagande om att medlen främst ska användas för att utveckla och stödja den internationella konkurrenskraften hos inhemska idrottstalanger.

Mot denna bakgrund kan resonemanget avgränsas till en elitidrottspolitik med fokus på talangutveckling och verksamhetsstöd inom det egna landets gränser. Även nu återstår svåra avvägningsproblem. Knepigast är givetvis frågan om prioriteringar. Här är problemet att riksdag och regering rimligtvis aldrig kan tillskjuta elitidrotten medel i den omfattning som det skulle krävas för att tillfredsställa alla idrotters önskemål om resurser för att utveckla och bedriva elitidrott på högsta internationella nivå. Därtill riskerar en alltför bred spridning mellan olika idrotter att skapa en situation där många visserligen får lite – men där ingen får reella chanser att utvecklas. Någon form av prioriteringsprincip måste därmed utformas. Frågan är bara vilken?

Eftersom målet alltså är att maximera svenska framgångar på den internationella idrottsarenan, kan det framstå som både kostnadseffektivt och rationellt att i första hand prioritera de idrotter där Sverige har naturgivna eller andra konkurrensfördelar, såsom att vårt klimat motiverar en särskild satsning på vinteridrotter. Eller går det – i enlighet med de forna öststaterna – att mer allmänt identifiera idrotter med ett relativt svagt internationellt konkurrensläge? Även rent tävlingsmässiga förhållanden blir viktiga. Möjligheten till medalj torde till exempel vara bättre i idrotter med många subdiscipliner och tätt mellan de internationella

mästerskapen. Slutligen kanske hänsyn bör tas till mer allmänna förutsättningar, såsom den specifika idrottsgrenens kostnader i fråga om anläggning, utrustning och så vidare?

En andra variant för att maximera medaljer kan vara att premiera sådana idrotter där svenska idrottare redan visat sig särskilt framgångsrika. I sådana fall kanske RF:s resultatstatistik kan ge en fingervisning. Enligt specialidrottsförbundens egna uppgifter togs flest VM-medaljer eller motsvarande åren 2006–2009 av landslagstrupperna i carambole (11 medaljer), sportskytte (10 st.), orienteringsskytte (10 st.) och modellflyg (7 st.). Bland förbunden dominerade Handikappidrottsförbundet (25 medaljer), Skidförbundet (14 st.), Biljardförbundet (11 st.) och Dövidrottsförbundet (11 st.) (se CIF 2010).

Syftet med båda föreslagna fördelningsprinciper ovan är att maximera antalet svenska segrar. Underförstått i detta ligger en tanke om att alla idrottsresultat är av lika värde. Det är *mängden* goda resultat som är avgörande för huruvida Sverige kan karakteriseras som en framgångsrik idrottsnation – däremot är det oväsentligt om medaljerna produceras i exempelvis modern femkamp, judo eller ishockey. Men även det synsättet kan givetvis ifrågasättas. Det finns kanske tvärtom fog för påståendet att vissa idrottsliga medaljer är mer prestigefyllda än andra? Kanske har olympiska idrotter en särställning? För att inte tala om kung fotboll? Kanske är just (herr)fotbollens popularitet så stor, både i Sverige och globalt, att redan en kvalplats till VM kan betraktas som en lika stor svensk framgång (eller till och med viktigare) än guldmedaljer i de allra flesta andra idrotter och internationella tävlingsevenemang? I sådana fall bör prioriteringen givetvis även ta hänsyn till idrotters skilda värde.

Resonemangen ovan är medvetet tillspetsade. Samtidigt utgör de exempel på överväganden och prioriteringar som på ett eller annat sätt alltid måste avgöras politiskt med målet att producera många och goda elitidrottsresultat. Och redan en översiktlig studie av andra länders idrottspolitiska strategier vittnar om tydliga vägval där vissa idrotter och mästerskap prioriteras på bekostnad av andra. Framför allt är det vanligt att de offentliga elitidrottsresurserna koncentreras till olympiska idrotter – något som indikerar att olympiska medaljer ofta anses vara särskilt prestigefyllda manifestationer av ett lands idrottsliga kapacitet (jfr kapitel 3).

Det ska även tilläggas att alla former av prioriteringar i fråga om elitstöd riskerar att mötas av kritik och ifrågasättanden. Problemet är nämligen att prioriteringar alltid gynnar vissa intressen – men inte andra. Oavsett valet av fördelningsprinciper kommer det att finnas idrottsförbund som vill fördela pengarna på andra sätt.

Det särskilda talangstöd som regeringen öronmärkte till olympiska idrotter under perioden 1998–2010 är ett belysande exempel. Bidraget mötte kraftigt motstånd från RF:s sida, inte minst med argumentet att det gynnade olympiska idrottsförbund i förhållande till övriga idrottsförbund (Norberg 2012).

Ett andra problem handlar om att avgöra vilken instans som ska styra en sådan prioritering. Här är dilemmat att staten visserligen kan ta hand om detta själv – såsom skedde i talangstödet till SOK. Beslutet kritiserades dock kraftig av RF som menade att åtgärden begränsade idrottsrörelsens självständighet i bidragsfrågor. Dessutom tillades att satsningen var orättvis eftersom den enbart kom olympiska idrotter till del. Ett annat alternativ är att staten i stället överlåter till idrottens egna led – i praktiken RF – att besluta hur prioriteringen ska göras. En sådan lösning riskerar i sin tur att ge upphov till interna stridigheter och motsättningar inom idrottsrörelsen.

Vid en första anblick kan det således framstå som självklart och oproblematiskt att ett statligt elitstöd bör ha som primärt mål att leda till förbättrade svenska resultat på den internationella idrottsarenan. En närmare granskning visar däremot att ett sådant elitidrottsmål leder till svåra avvägningsbeslut och komplicerade dilemman. Därmed återstår att undersöka om det går att formulera en statlig elitidrottspolitik som *inte* sätter medaljer och resultat i fokus?

Ståndpunkt 3. Staten bör främja idrotters förutsättningar att bedriva landslagsverksamhet

Den ovan diskuterade ståndpunkten – att staten bör verka för goda svenska resultat i internationella idrottstävlingar – bygger på en instrumentell syn på elitidrottens samhällseliga värde. Utgångspunkten är inte att hjälpa idrottsrörelsen att förverkliga sina egna mål på elitidrottens område. Syftet med den statliga politiken är snarare att utnyttja elitidrotten som medel för att uppfylla andra, samhällseliga, mål. Men vad händer om man i stället betraktar elitidrotten ur ett intrinsikalt perspektiv – som en samhällsföreteelse värd statligt stöd och omsorg i sin egen rätt? På vilka grunder kan en sådan politik rättfärdigas? Hur påverkar det utformningen av statens elitidrottspolitik?

Ett sätt att närma sig ett sådant synsätt är att betrakta idrott som en kulturyttring likställd med andra kulturformer såsom konst, musik och litteratur. Till vardags är det här inte så vanligt. Åtminstone i medierna brukar idrott och kultur ofta hållas strikt åtskilda. Samtidigt är det inte svårt att finna många likheter mellan

idrott och ”de sköna konsterna”. I samtliga fall handlar det om sociala och samhällseliga företeelser som utövas och uppskattas av många människor och utifrån skilda motiv och ambitionsnivåer. För vissa utgör idrott och kulturaktiviteter olika former av fritidssysselsättningar som ger utlopp för meningsskapande, glädje och kreativitet. För andra är målet att utvecklas och att bli så duktiga som möjligt. Oavsett om det handlar om gitarrspel, tennis eller akvarellmålningar inrymmer både idrott och kulturell verksamhet ofta en sorts naturlig utvecklingsprocess där hård träning, talang och ambition kan göra aktiviteten alltmer avancerad och fulländad. Denna utvecklingsprocess kan visserligen bedömas och värderas på olika sätt. Inom idrotten kanske den vanligaste måttstocken är tävlingar och rekord. För en violinist kan det i stället handla om att bemästra ett avancerat musikstycke. I båda fallen handlar det emellertid om verksamheter som blir begripliga i termer av en *bredd* och en *elit* – och där vägen till elitprestationer ofta förutsätter ett stort individuellt åtagande i form av tid, kraft och resurser.

Det finns alltså många likheter mellan idrotts- och kultursektorn. I den statliga politiken är skillnaderna däremot betydande. På idrottens område har statens agerande alltid premierat breddidrott och motiverats utifrån ett tydligt mervärdesperspektiv. Stödets övergripande syfte har varit att främja externa, samhällseliga mål som folkhälsa, ungdomsfostran och demokratiska ideal (jfr Norberg 2004, 2012). På kulturens område har statens politik däremot i större utsträckning inkluderat både ett bredd- och elitperspektiv – och med utgångspunkten att kulturen har både ett mervärde och ett egenvärde. De rådande kulturpolitiska målen innehåller exempelvis formuleringar som att statens bidrag ska ”främja kvalitet och konstnärlig förnyelse” och ”ett levande kulturarv”. Därtill ska stödet ”främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor”. Budskapet är att kultur utgör något gott i sig självt samt att statens stöd ska verka för god kvalitet i svensk kulturproduktion och ge de verksamma inom kultursektorn möjligheter att utveckla sina talanger.

Om det senare synsättet överförs till elitidrottens område, uppstår en situation där statens elitidrottsmål inte längre behöver handla om att maximera resultat eller att samla medaljer i en jämförelse med andra länder. Syftet med elitstödet blir i stället att värna om god kvalitet i svensk idrottsutövning samt att skapa förutsättningar för de idrottare som så önskar att utveckla sin fulla potential. Och till grund för det synsättet ligger en uppfattning om att idrott är en mångfacetterad kulturföreteelse med ett egenvärde fullt jämförbart med den övriga kultursektorn. Därtill åligger det staten att värna om *hela* denna verksamhet – från den breda barn- och ungdomsidrotten till elitidrott på högsta internationell nivå.

Även en sådan idrottspolitik kräver givetvis preciseringar och svåra prioriteringsbeslut. Vad innebär det exempelvis i praktiken att ge elitaktiva tillräckliga förutsättningar att ta steget från talang till internationell toppnivå? Vilka jämförelsemått ska användas? Ska ambitionen vara att elitaktiva i Sverige ska ha lika goda förutsättningar som motsvarande idrottare i andra länder – eller bör målet i stället vara att skapa rättvisa förutsättningar mellan svenska elitidrottare, oavsett idrottsgren? Och hur ska man hantera det faktum att många idrotter har så olika behov och kostnader? Ska statens stöd främst riktas till de idrotter eller elitaktiva som saknar andra intäktsmöjligheter – eller finns det andra överväganden som är viktigare?

Men även om det återstår frågor att besvara, finns det två viktiga fördelar med en statlig elitidrottspolitik med fokus på idrottsliga förutsättningar snarare än konkreta idrottsresultat. För det första befrias staten från de många och komplicerade avvägningsfrågor som följer av en mer resultatorienterad elitidrottspolitik (ståndpunkt 2) och de legitimitetsproblem som uppstår i dess spår. För det andra skapas en tydlig distinktion mellan statens och idrottsrörelsens skilda mål och ansvarsområden. Med en pluralistisk idrottspolitik blir statens primära uppgift att allmänt verka för goda förutsättningar inom svensk idrott med avseenden på både bredd och elitverksamhet. Däremot överläts till idrottsrörelsen att själv svara för verksamhetens utformning, inklusive strategiska beslut rörande elitidrottens existensvillkor och kampen om medaljer i högsta internationella konkurrens. Kort sagt: med en idrottspolitik som tillerkänner elitidrotten både ett mervärde och ett egenvärde skapas förutsättningar att förena det till synes oförenliga: ett offensivt statligt elitidrottsstöd *och* en frivilligt organiserad idrottsrörelse med fortsatt hög autonomi i ekonomiska fördelningsfrågor.

En komplex verklighet

Diskussionen i detta kapitel har varit tentativ och allmän hållen. Målet har varit att synliggöra och problematisera olika elitidrottspolitiska perspektiv och frågeställningar – men inte att närmare beskriva den faktiska svenska elitidrottspolitikens reella utformning. Det senare är nämligen ett synnerligen komplext område där olika elitidrottsliga ideal och principer verkar sida vid sida. Bidragande till detta är givetvis dualismen mellan RF och SOK. Lite tillspetsat kan nämligen RF:s bidragsfördelning i elitidrottsfrågor åtminstone historiskt karakteriseras som pluralistisk och med ambitionen att skapa grundläggande förutsättningar för alla specialidrottsförbunden att självständigt utforma sin elitidrottsverksamhet.

SOK:s elitstöd har på motsvarande sätt alltid varit mer resultatorienterat, selektivt och behovsprövat. Den pågående elitsatsningen får i det avseendet betraktas som ett mellanting, där ett brett och generellt landslagsstöd kombineras med resurser för riktade och behovsprövade satsningar.

På ideologisk nivå kan tilläggas att RF på stämman i maj 2011 antog en vision och värdegrund för svensk elitidrott. Visionen är att Sverige år 2015 ska ha "ett av världens bästa elitidrottsprogram" och utgöra en förebild genom "sin holistiska syn". I värdegrunden framhåller RF bland annat glädje, transparens samt en markering att förbundets elitidrottsstöd ska vara tillgängligt för alla idrotter. Formuleringar av det här slaget indikerar ett ökat intresse från idrottsrörelsens sida att diskutera och problematisera den svenska elitidrottspolitikens mål och syften. Samtidigt går det inte att förneka att dagens svenska elitidrottssystem snarare är ett uttryck för inomidrottsliga maktförhållanden och förhandlingar mellan idrottsrörelsens centrala stödorganisationer än ett resultat av en djuplodad och bred diskussion om den statliga elitidrottspolitikens mål och syften. Frågan som återstår att besvara är följaktligen *varför* regeringen inkluderat ett elitidrottsmål i den statliga idrottspolitiken. Är målet instrumentellt och med fokus på det samhälleliga värdet av medaljer och idrottsresultat? Eller handlar det snarare om att brett uppmuntra elitidrott som en samhällelig kulturyttring med ett egenvärde? Kort sagt: Vad vill egentligen staten uppnå på elitidrottens område? Och vad vill idrotten?